

TIẾP CẬN CHUỖ GIÁ TRỊ CHO SẢN PHẨM DU LỊCH TÂM LINH TẠI KHU DU LỊCH TAM CHÚC, NINH BÌNH

NGUYỄN THỊ MINH PHƯƠNG* - VŨ THÀNH TRUNG**

Tóm tắt: Bài viết phân tích cách tiếp cận chuỗi giá trị trong phát triển sản phẩm du lịch tâm linh tại Khu du lịch Tam Chúc, Ninh Bình. Đồng thời, nhấn mạnh vai trò của chuỗi giá trị trong việc nâng cao chất lượng sản phẩm và dịch vụ, tăng sự hài lòng và chi tiêu của du khách, kéo dài thời gian lưu trú, tăng tỷ lệ quay trở lại và đảm bảo phát triển bền vững. Khu du lịch Tam Chúc, Ninh Bình không chỉ là một trung tâm Phật giáo với cảnh quan độc đáo mà còn là điểm đến tích hợp nhiều loại hình du lịch như hành hương, thiền định, du lịch sinh thái và các hoạt động giải trí. Bên cạnh đó, Tam Chúc còn sở hữu cơ sở hạ tầng hiện đại, kết nối vùng thuận tiện, tạo việc làm cho cộng đồng địa phương và hướng tới mục tiêu trở thành Di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới của UNESCO.

Từ khóa: chuỗi giá trị, sản phẩm du lịch tâm linh, Tam Chúc.

Abstract: The article analyzes the value chain approach in developing spiritual tourism products at Tam Chuc Tourist Area - Ninh Binh. At the same time, it emphasizes the role of the value chain in enhancing product and service quality, increasing visitor satisfaction and spending, extending the length of stay, boosting return rates, and ensuring sustainable development. Tam Chuc Tourist Area, Ninh Binh is not only a Buddhist center with unique landscapes but also a destination that integrates various types of tourism such as pilgrimage, meditation, eco-tourism, and recreational activities. In addition, Tam Chuc features modern infrastructure, convenient regional connectivity, creates jobs for the local community, and aims to become a UNESCO World Cultural and Natural Heritage site

Keywords: value chain, spiritual tourism products, Tam Chuc.

Du lịch tâm linh là một hình thức biểu hiện đặc sắc của loại hình du lịch văn hóa. Xuất phát từ nhu cầu đa dạng của du khách, các hoạt động du lịch tâm linh nổi bật được diễn ra bao gồm các xu hướng: tham quan và tìm hiểu các công trình kiến trúc, tín ngưỡng tôn giáo; tham dự các sự kiện liên quan đến các lễ hội gắn với bày tỏ niềm tin vào tín ngưỡng và tôn giáo; du lịch hành hương; du lịch thiền; du lịch tâm linh tưởng nhớ các anh hùng dân tộc...

Hiện nay, du lịch tâm linh đang được triển khai và thực hiện nhiều nơi ở Việt Nam. Gần như trong các chương trình du lịch đều xuất hiện các điểm tham quan gắn với các công trình và hệ thống cảnh quan thiên nhiên có xuất hiện hoặc liên quan đến những giá trị văn hóa và tâm linh. Nói cách khác, giá trị văn hóa tâm linh đóng vai trò quan trọng trong việc thu hút du khách và đóng góp một cách tích cực vào sự phát triển kinh tế du lịch ở nước ta.

Trong xu hướng khai thác sản phẩm du lịch tâm linh thì khu du lịch Tam Chúc (Ba Sao, Kim Bảng, Hà Nam cũ; nay thuộc xã Tam Chúc, tỉnh Ninh Bình) đang triển khai rất mạnh mẽ, từng bước khẳng định điểm đến trong bản đồ du lịch tâm linh của nước ta. Với các bức phù điêu, tượng Phật và các tác phẩm điêu khắc khác... phản ánh sự tôn thờ Phật giáo, sự kính trọng đối với các giá trị tâm linh và văn hóa của người Việt Nam, mang lại cho du khách cảm giác an lành, thanh tịnh và thư thái khi ghé thăm nơi này.

1. Tiềm năng phát triển du lịch tâm linh tại khu du lịch Tam Chúc

Quần thể danh thắng tâm linh Tam Chúc có diện tích quy hoạch gần 5.100ha, với gần 1.000ha hồ nước, 3.000ha núi đá, rừng tự nhiên... cùng nhiều thung lũng, 3 mặt bao bọc bởi dãy núi Thất Tinh hình tay ngai, phía trước là hồ Tam Chúc với 6 quả núi. Điểm nhấn nổi bật của khu du lịch Tam Chúc là diện

tích quy hoạch 147ha trên sườn núi phía Tây, trong đó mặt bằng xây dựng chùa Tam Chúc rộng 144ha, gồm nhiều hạng mục: đình Tam Chúc, tháp Ngọc, điện Tam Thế, điện Pháp Chủ, điện Quan Âm, công Tam Quan, vườn cột kinh, chùa Ngọc, chùa Ba Sao.

Đình Tam Chúc: là công trình kiến trúc được phục dựng trên một hòn đảo nhỏ giữa lòng hồ Tam Chúc, mang kiến trúc đặc trưng của đình, đền Bắc Bộ. Đình làng Tam Chúc xưa thờ Hoàng hậu nhà Đinh là Dương Thị Nguyệt, Đình Tiên Hoàng Đế và thần Bạch Mã.

Điện Tam Thế: là công trình lớn nhất nơi đặt 3 pho tượng Tam thế đại diện cho quá khứ, hiện tại và vị lai. Công trình có ý nghĩa tâm linh sâu sắc, khẳng định vai trò của Phật giáo trong việc giải thoát con người khỏi khổ đau và giúp họ tìm thấy con đường dẫn đến Niết Bàn. Những bức tượng này được chạm khắc cực kỳ tinh xảo, với các đường nét mềm mại nhưng vô cùng vững chãi, thể hiện sự hoàn hảo trong kỹ thuật điêu khắc và nghệ thuật tạo hình.

Điện Pháp Chủ: là nơi đặt tượng Phật Thích Ca Mâu Ni nặng hơn 100 tấn bằng đồng. Điểm nhấn trong điện Pháp Chủ là 4 bức phù điêu lớn bao trùm toàn bộ các bức tường, mỗi bức phù điêu nói về một giai đoạn bước ngoặt trong cuộc đời đức Phật Thích Ca Mâu Ni từ khi Ngài Đản sinh, thành Đạo, thuyết Pháp cho tới khi nhập Niết Bàn. Mỗi chi tiết, mỗi cảnh vật trong các phù điêu này đều có ý nghĩa biểu tượng sâu sắc, mang lại một không gian tâm linh cho người chiêm bái và tìm hiểu về cuộc đời Đức Phật.

Điện Quan Âm: nơi đặt tượng thờ Phật Quan Âm nghìn tay nghìn mắt, là một kho tàng phong phú với những tích chuyện về tâm lòng từ bi, nhân hậu của đức Phật, thể hiện qua các lần ứng thân trải qua vô số kiếp luân hồi. Không chỉ có giá trị tôn giáo sâu sắc mà còn là một tác phẩm nghệ thuật tuyệt vời, kết hợp giữa điêu khắc và tâm linh; các chi tiết trong tượng Quan Âm thể hiện trí tuệ và lòng từ bi vô hạn của Bồ Tát, đồng thời mang lại sự an lành và giải thoát cho các tín đồ.

Chùa Ngọc: có chiều cao 15m được xây dựng bằng các phiến đá đỏ Granit lấy từ Ấn Độ, trong tháp đặt pho tượng Phật bằng đá ngọc nặng 4,9 tấn. Đây không chỉ là nơi cầu nguyện mà còn là điểm đến lý tưởng để tìm hiểu về lịch sử và văn hóa Phật giáo Việt Nam.

Chùa Ba Sao: là một trong những ngôi chùa cổ tại đây, thờ Thiên sư Nguyễn Minh Không, người góp phần khôi phục Phật giáo Việt Nam. Truyền thuyết còn kể rằng, Phật hoàng Trần Nhân Tông đã

từng ghé thăm và trùng tu ngôi chùa trong hành trình tìm hiểu Phật giáo Thiên tông.

2. Chuỗi giá trị trong phát triển sản phẩm du lịch tâm linh tại khu du lịch Tam Chúc

Nằm trên vùng đất “địa linh nhân kiệt”, khu du lịch Tam Chúc không chỉ mở ra cung đường cho các phật tử hành hương tìm về cội nguồn, mà còn là một quần thể sinh thái vô cùng đa dạng, lưu giữ vẻ đẹp tự nhiên của đất trời.

Thứ nhất, du lịch tâm linh của khu du lịch Tam Chúc đạt đến sự đa dạng hoạt động, đa dạng trải nghiệm cho du khách. Các tour du lịch phục vụ du khách khi đến đây bao gồm:

Du lịch tham quan các điểm di tích tôn giáo: Du khách đến khu du lịch Tam Chúc có thể dâng hương tại điện Tam Thế, chùa Ngọc và đình Tam Chúc, chùa Ba Sao kết hợp chiêm bái và văn cảnh chùa; chụp ảnh ở hồ Tam Chúc, núi Thất Tinh; chiêm ngưỡng những kiệt tác kiến trúc và những pho tượng Phật không lồ, các bức tranh tạo tác công phu gắn với những dấu ấn trong cuộc đời đức Phật. Hiện nay, khu văn hóa tâm linh Thất Tinh và chùa Ba Sao đang được khai thác để phục vụ hoạt động này của khách du lịch.

Du lịch hành hương, lễ hội: Du lịch hành hương không chỉ là đi tham quan, mà còn đi thắp hương, cầu bình an, sức khỏe, may mắn cho người thân, gia đình. Du lịch lễ hội tại khu du lịch Tam Chúc diễn ra từ ngày 12 tháng Giêng đến tháng Ba âm lịch. Đây là dịp để du khách thập phương có điều kiện hòa mình vào không gian linh thiêng của lễ hội, thực hành các nghi lễ tôn giáo hay chỉ đơn giản là tham quan, văn cảnh tìm kiếm sự thanh tịnh trong tâm hồn tại một nơi linh thiêng. Những nghi lễ trong lễ hội tại đây thường mang đậm bản sắc dân tộc, giàu truyền thống, cùng các hoạt động văn hóa, nghệ thuật thu hút được sự quan tâm của khách du lịch trong và ngoài nước khi đến tham quan, tìm hiểu.

Du lịch trải nghiệm tâm linh (thiền, tu tập ngắn ngày...): Các hoạt động trải nghiệm về thiền, tu tập ngắn ngày tại các điểm như điện thờ Tam Thế, điện Pháp Chủ là để giúp du khách rèn luyện, cải thiện bản thân, tịnh tâm trong công việc, có thể thư giãn và cân bằng lại cuộc sống. Các buổi thiền được tổ chức trong ngày theo nhu cầu của du khách đến tham quan. Mỗi năm khu du lịch Tam Chúc, tổ chức khóa tu mùa hè cho các bạn trẻ đến tham gia và trải nghiệm.

Du lịch sinh thái kết hợp tâm linh: Khu tham quan thắng cảnh Lục Nhạc với quy mô 426ha là điểm nhấn của khu du lịch Tam Chúc. Nơi đây được

bao bọc bởi núi đá và các hồ nước nên rất phù hợp với du lịch sinh thái. Du khách có thể tham quan chùa Ngọc trên đỉnh núi Thất Tinh để trải nghiệm cảm giác leo núi, tận hưởng bầu không khí trong lành và ngắm cảnh quan thiên nhiên; hoặc trải nghiệm hoạt động du thuyền trên hồ Lục Nhạc, thả đèn hoa đăng để cầu nguyện, cầu bình an, may mắn cho người thân, bạn bè.

Du lịch sinh thái kết hợp vui chơi giải trí, thể thao: Khu trung tâm nghỉ dưỡng vui chơi giải trí - đảo sinh thái quy mô 356ha; khu du lịch sinh thái hồ Tay Ngai, Thung Vạc, thể thao leo núi quy mô 763ha và khu sân golf ngoài trời - hồ Di Lạc quy mô 93ha đang được đầu tư phục vụ du khách khi đến khu du lịch Tam Chúc.

Trong các điểm đến du lịch tại Hà Nam cũ, khu du lịch Tam Chúc dẫn đầu với 5.000 lượt khách/ngày, nhờ quần thể chùa đồ sộ và cảnh quan hồ nước thơ mộng là điểm nhấn về giá trị cho sản phẩm du lịch tâm linh. Đa dạng hoạt động, khai thác được nhiều loại hình du lịch là dựa trên nội tại tài nguyên du lịch văn hóa, tâm linh nơi đây.

Thứ hai, bên cạnh tham quan các điểm tâm linh thì nhu cầu của du khách về các dịch vụ hỗ trợ du lịch cũng ngày càng tăng cao. Du khách mong muốn có trải nghiệm thoải mái và tiện nghi, bao gồm dịch vụ ăn uống đa dạng, chỗ ở chất lượng và các hoạt động giải trí phong phú. Đặc biệt, xu hướng du lịch kết hợp trải nghiệm đang trở nên phổ biến, với nhu cầu tham gia các hoạt động như thiền định, yoga hay tìm hiểu về ẩm thực chay.

Để đáp ứng điều đó, khu du lịch Tam Chúc có hơn 1.000 nhân viên thường trực, hệ thống cơ sở hạ tầng hiện đại, khách sạn, nhà hàng... sẵn sàng đón tiếp và phục vụ cùng lúc hơn 500 du khách. Theo thống kê mỗi năm khu du lịch này đón khoảng hơn 1,5 triệu khách...

Dịch vụ lưu trú: Khu du lịch Tam Chúc có dịch vụ lưu trú đẳng cấp với khu khách xá được thiết kế tinh tế và trang nhã, mang dáng dấp của nét kiến trúc Đông Dương với 156 phòng nghỉ thuộc 5 hạng khác nhau, đem đến cho du khách không gian an lành, nghỉ dưỡng chữa lành. Các dịch vụ spa, thiền trà cũng bổ sung cho hoạt động của du khách khi lưu trú tại đây.

Dịch vụ hội nghị, hội thảo: Khu du lịch Tam Chúc có 3 phòng hội nghị sức chứa từ 100-1.000 người, các phòng họp có vị trí đắc địa ở trên tầng cao, view hướng hồ Lục Nhạc ấn tượng và được trang bị âm thanh, ánh sáng tiêu chuẩn, internet tốc

độ cao, màn hình led hiện đại. Cộng với đội ngũ nhân viên chuyên nghiệp, dày dặn kinh nghiệm... đây là sự lựa chọn tốt nhất, đảm bảo trải nghiệm tốt nhất cho khách hàng khi tổ chức các sự kiện lớn. Một trong những ấn tượng đạt được là khu du lịch Tam Chúc đã từng tổ chức rất thành công Đại lễ Phật Đản Vesak Liên hợp quốc 2019 tại đây.

Dịch vụ ẩm thực: Khu du lịch Tam Chúc có hệ thống gồm 6 nhà hàng trong nhà, ngoài trời và nhà hàng nổi trên du thuyền tại hồ Lục Nhạc giúp cho thực khách vừa được tham quan các điểm tâm linh vừa được thưởng thức ẩm thực chay, vừa hòa mình vào thiên nhiên vừa được thưởng thức những tiết mục nhạc cụ dân tộc ngay trên du thuyền.

Dịch vụ mua sắm: Tại khu vực chợ quê du khách có thể mua sắm đồ lưu niệm, các sản phẩm thủ công mỹ nghệ...

Dịch vụ trải nghiệm: Đến khu du lịch Tam Chúc du khách có thể trải nghiệm các hoạt động như chèo sup, kayak, thiền, đạp xe, teambuilding...

Một trong những điểm nhấn hấp dẫn tại khu du lịch Tam Chúc hiện nay chính là chuỗi dịch vụ du thuyền giữa lòng hồ Lục Nhạc, trong đó có chương trình “trà chiều du thuyền”. Du thuyền ở đây đang trở thành một không gian trải nghiệm độc lập, nơi du khách vừa thư thả ngắm núi, soi bóng nước, vừa thưởng trà, bánh ngọt trong tiếng nhạc du dương. Các tuyến hành trình được thiết kế linh hoạt, từ chuyên thăm đỉnh Tam Chúc, đền Mẫu đến hành trình kết nối các điện thờ lớn trong khu nội cung.

Không dừng lại ở trải nghiệm đơn lẻ, khu du lịch Tam Chúc đã cho ra đời gói dịch vụ dành cho du khách muốn kết hợp hành hương, ẩm thực và nghỉ ngơi trong một ngày. Điểm độc đáo của dịch vụ này là sự gắn kết giữa yếu tố văn hóa, tâm linh và tinh thần nghỉ dưỡng nhẹ nhàng, rất phù hợp với các gia đình, nhóm khách cao tuổi hoặc du khách nước ngoài muốn tìm hiểu bản sắc Phật giáo Việt Nam.

Khu du lịch Tam Chúc cũng đầu tư vào trải nghiệm dành cho giới trẻ thông qua khu An Camping. Đây là một “thiên đường nhỏ” dành cho những ai yêu thích cắm trại, đốt lửa trại, tổ chức tiệc sinh nhật, lớp học ngoài trời hay các hoạt động team building. Nơi đây còn có không gian đọc sách, khu check-in nghệ thuật, khu ngâm chân thảo dược, mang đến trải nghiệm “wellness” (sức khỏe toàn diện) nhẹ nhàng, tinh tế giữa thiên nhiên thuần khiết.

Một sản phẩm mới mang tính biểu tượng khác là tour đêm “Lung linh Tam Chúc”. Trong ánh đèn huyền

ảo, du khách được chiêm ngưỡng vẻ đẹp thiên môn về đêm qua các hoạt động như thiền trà, thiền chuông xoay, nghe thuyết pháp, hành thiền trên con đường thiền hạnh, thả đèn hoa đăng tại Nguyệt Quang Viên...

Như vậy, giá trị thứ hai mà khu du lịch Tam Chúc đạt được trong chuỗi giá trị ở đây là sự đa dạng và chất lượng cao của các dịch vụ, chính điều này góp phần mang đến thành công cho điểm đến.

Thứ ba, là về tính kết nối. Theo tuyến điểm thì khu du lịch Tam Chúc nằm trên quốc lộ 21A rất thuận tiện và có khả năng kết nối các khu, điểm du lịch nổi tiếng khác như cách trung tâm Hà Nội khoảng 60km (1 giờ 30 phút), chùa Hương (Hà Nội) 11km (18 phút), Tam Cốc Bích Động 53km (1 giờ 12 phút), Tràng An 48km (1 giờ 5 phút), Bái Đính 50km (1 giờ 9 phút), Hang Múa (Ninh Bình) 51km (1 giờ 10 phút)... tạo thành trục du lịch tâm linh lớn, thu hút đông du khách thập phương về tham quan, chiêm bái.

Ngoài ra, trong những ngày đầu xuân chùa Địa Tạng Phi Lai, chùa Cây Thi, chùa Ninh Tảo, đền Trần Thương, đền Lảnh Giang tại khu du lịch Tam Chúc đang trở thành điểm đến hấp dẫn với lượng khách du lịch tăng mạnh. Đặc biệt, trong dịp đầu năm 2025, phần lớn du khách đến đây với mục đích tham quan, chiêm bái và khám phá văn hóa tâm linh, mong muốn trải nghiệm không gian thanh tịnh, kiến trúc độc đáo cùng các hoạt động lễ hội truyền thống.

Thứ tư, để phát triển du lịch cần gắn với khai thác các giá trị văn hóa lịch sử, trong đó, việc phát triển du lịch bền vững tại khu du lịch Tam Chúc không chỉ mang lại lợi ích cho các doanh nghiệp, mà còn phải bảo đảm lợi ích cho cả cộng đồng địa phương. Sự tham gia của cộng đồng địa phương vào các hoạt động du lịch giúp tăng thu nhập và cải thiện đời sống. Theo thống kê, hiện tại khu du lịch Tam Chúc đang tạo ra công việc ổn định cho hơn 1.000 nhân viên thường xuyên.

Thứ năm, năm tài chính 2025 khu du lịch Tam Chúc đã trở thành đối tác tin cậy và chiến lược của rất nhiều công ty du lịch, quỹ đầu tư về hạ tầng cơ sở và hướng đến đặt mục tiêu dài hơi hơn, đó là năm 2030 trở thành điểm Di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới do UNESCO công nhận và năm 2050 hoàn thiện cơ sở hạ tầng kết nối *Con đường tâm linh Bắc Bộ*.

3. Tiêu chí và nhiệm vụ để khai thác hiệu quả chuỗi giá trị, phát triển sản phẩm du lịch tâm linh tại khu du lịch Tam Chúc

Tại khu du lịch Tam Chúc để phát triển các sản

phẩm du lịch tâm linh thì dịch vụ, hạ tầng, tiện ích đều được quan tâm đầu tư. Đây là tín hiệu tốt, đồng thời là bước căn bản cho việc xây dựng chuỗi giá trị du lịch của điểm đến. Tuy nhiên, để chuỗi giá trị được khai thác hiệu quả thì phải đạt 5 tiêu chí: Mức độ hài lòng của du khách cao hơn so với trước khi hình thành; Chi tiêu bình quân cho 1 khách/ ngày cao hơn so với trước khi hình thành; Thời gian lưu trú bình quân của du khách (đặc biệt là khách quốc tế, trường hợp tại khu du lịch Tam Chúc thì lượng khách này chưa nhiều) dài hơn so với trước khi hình thành; Tỷ lệ khách du lịch quay trở lại cao hơn so với trước khi hình thành; Bảo đảm được phát triển bền vững so với trước khi hình thành chuỗi giá trị du lịch.

Nhiệm vụ trong thời gian tới để khai thác hiệu quả và phát triển sản phẩm du lịch tâm linh tại khu du lịch Tam Chúc đòi hỏi công tác quản lý phải phân tích được nội dung cơ bản về kinh tế du lịch, hiệu quả kinh tế theo lý thuyết chung trong chuỗi giá trị để thực hiện được: Lập sơ đồ chuỗi giá trị của điểm đến; Phân tích hiệu quả kinh tế du lịch của chuỗi giá trị; Quản trị chuỗi giá trị điểm đến; Phân đoạn, phân loại và liên kết các chuỗi giá trị; Mô hình điểm về chuỗi giá trị cho sản phẩm du lịch tâm linh.

Khai thác và phát triển sản phẩm du lịch tâm linh đó chính là giá trị văn hóa. Để khai thác và phát triển hiệu quả bắt buộc phải gắn với chuỗi giá trị, cùng với sự phát triển của kinh tế du lịch, của điểm đến du lịch. Bằng việc xây dựng chuỗi giá trị hoàn chỉnh và chất lượng, khu du lịch Tam Chúc hứa hẹn sẽ trở thành điểm nhận diện của điểm đến du lịch tâm linh thu hút đông đảo du khách trong và ngoài nước ■

N.T.M.P - V.T.T

Tài liệu tham khảo

1. Lê Hoàng Anh và các cộng sự, *Nghiên cứu chuỗi giá trị trong phát triển du lịch - Ứng dụng cho khu vực đồng bằng sông Cửu Long*, Viện Nghiên cứu phát triển du lịch - Bộ VH,TT&DL, 2020.
2. Nguyễn Trường Huy, *Phát triển du lịch tâm linh bền vững tại chùa Tam Chúc, tỉnh Hà Nam*, quanlynhanuoc.vn, 22-5-2025.
3. Phụng Thiên, *Tọa đàm Tam Chúc - Sản phẩm du lịch trong kỷ nguyên bảo hòa*, vanhoavaphattrien.vn, 29-5-2025.
4. Trung tâm Thông tin, Cục Du lịch quốc gia Việt Nam, *Hà Nam: Phát triển Tam Chúc thành hệ sinh thái du lịch hấp dẫn*, bvhttdl.gov.vn, 30-5-2025.

Ngày Tòa soạn nhận bài: 28-7-2025; Ngày phản biện, đánh giá, sửa chữa: 10-8-2025; Ngày duyệt đăng: 30-8-2025.